

Chương 4

Cấu trúc điều khiển trong C

Nội dung

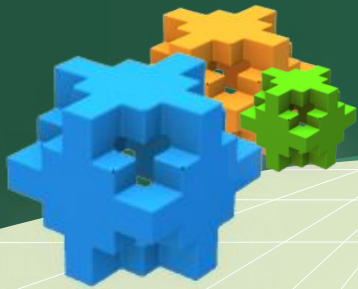
1 Cấu trúc tuần tự (sequence)

2 Câu lệnh rẽ nhánh

3 Cấu trúc lặp

4 Lệnh điều khiển

Mục tiêu

Trình bày các cấu trúc lệnh, sinh viên hiểu và cài đặt được các cấu trúc điều khiển trong viết chương trình, bao gồm:

1. Cấu trúc rẽ nhánh: `if...else`
2. Cấu trúc lựa chọn: `switch...case`
3. Cấu trúc lặp: `while, for, do...while`
4. Lệnh điều khiển: `break, return, continue`

1. Các loại cấu trúc điều khiển

TUẦN TỰ

Lệnh 1;
Lệnh 2;
Lệnh 3;
....

RỄ NHÁNH CÓ ĐIỀU KIỆN

if
if ... else

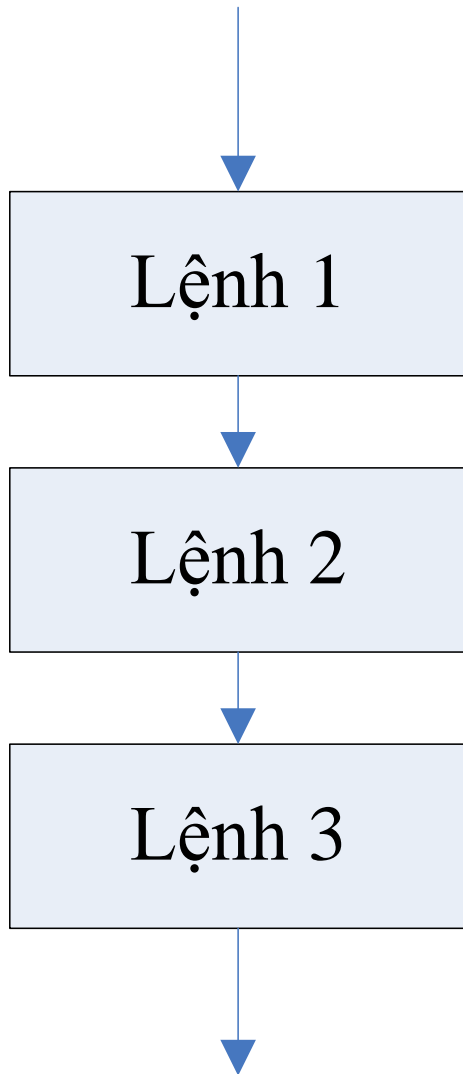
LỰA CHỌN

switch ... case

LẶP

for
while
do ... while

1. Cấu trúc tuần tự (sequence)

- Tuần tự thực thi tiến trình, mỗi lệnh được thực thi theo một chuỗi từ trên xuống
- Thực hiện xong lệnh này rồi chuyển xuống lệnh kế tiếp
- Mỗi lệnh **đều được thực hiện và duy nhất một lần**

Cấu trúc tuần tự (sequence)

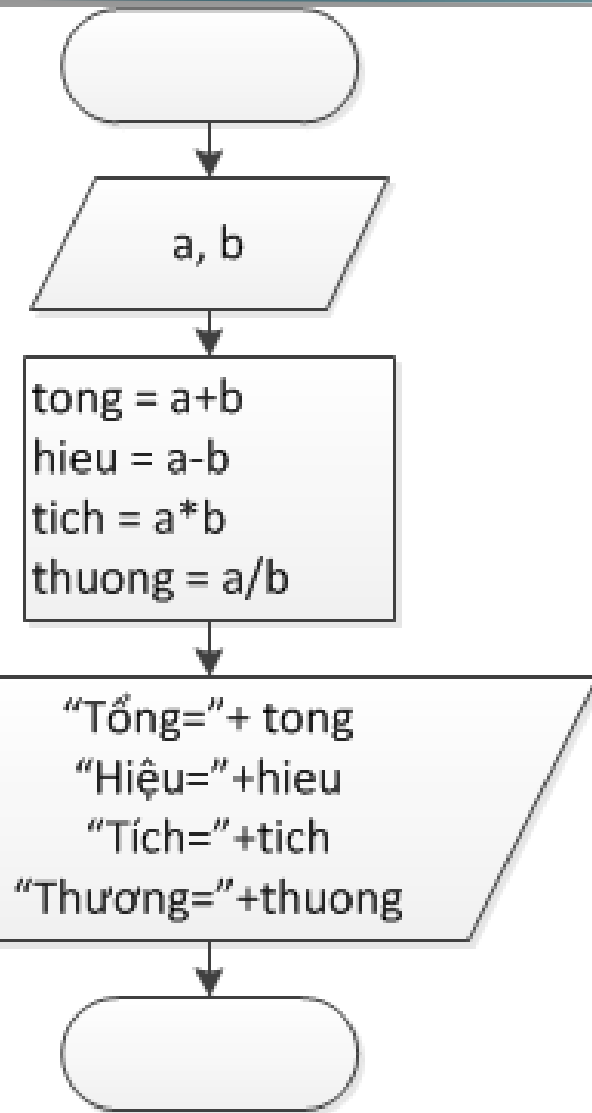
```
#include <stdio.h>
#include <conio.h>
```

```
int main()
{
    int a, b, tong, hieu, tich;
    float thuong;

    printf("Nhap vao so nguyen a: ");
    scanf("%d", &a);
    printf("Nhap vao so nguyen b: ");
    scanf("%d", &b);

    tong = a + b;
    hieu = a - b;
    tich = a * b;
    thuong = (float)a / b; //Ép kiểu

    printf("Tong: %d\n", tong);
    printf("Hieu: %d\n", hieu);
    printf("Tich: %d\n", tich);
    printf("Thuong: %f", thuong);
    getch();
    return 0;
}
```


2. Cấu trúc rẽ nhánh

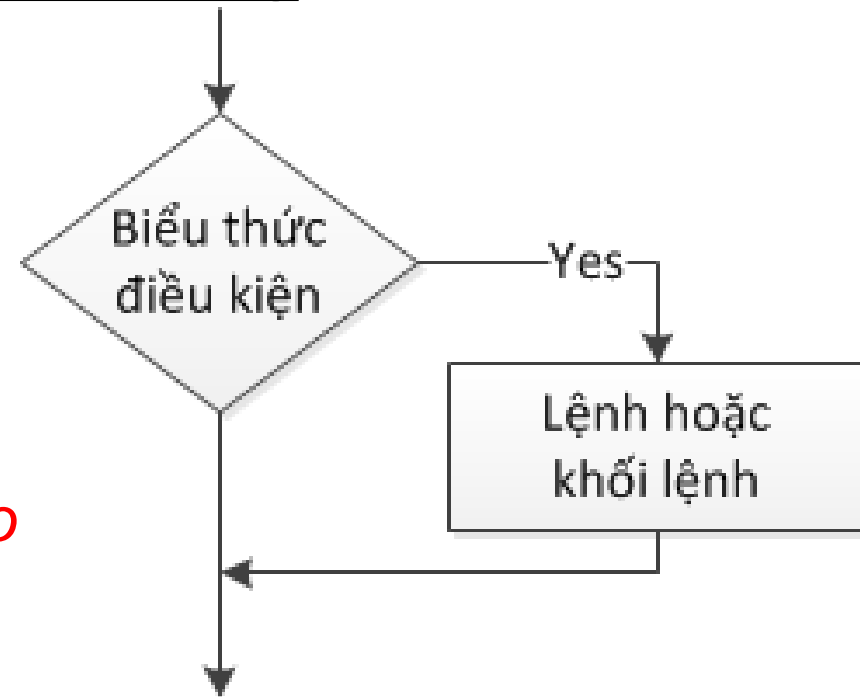
Cấu trúc rẽ nhánh chỉ cho phép thực hiện một dãy lệnh nào đó tùy thuộc vào biểu thức điều kiện

Dạng 1: chỉ xét trường hợp đúng

if (biểu thức điều kiện)

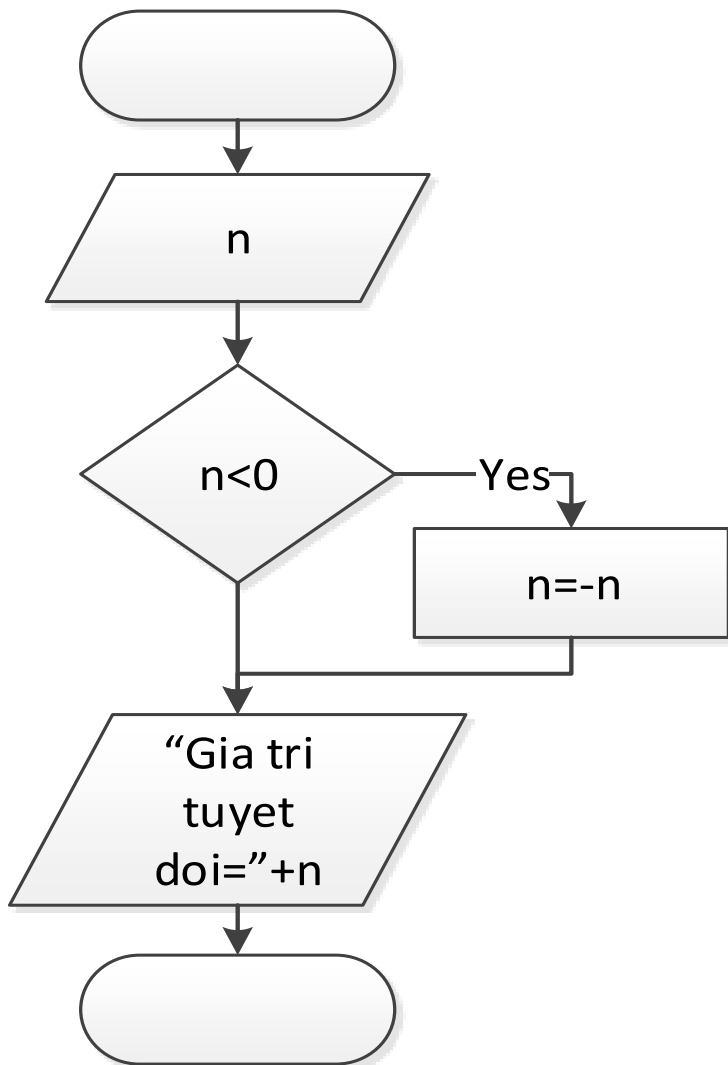
```
{  
    <khối lệnh>;  
}
```

→ Nếu biểu thức điều kiện cho khối lệnh bên trong *if*

2. Cấu trúc rẽ nhánh

Ví dụ: Viết chương trình nhập vào một số nguyên a, in ra giá trị tuyệt đối của a


```
#include <iostream>
using namespace std;
int main()
{
    int a;
    cout<<"Nhap vao mot so: "; cin>>a;
    if(a<0)
        a=-a;
    cout<<a<<" \n";

    return 0;
}
```

```
Nhap vao mot so: -3
3
```

2. Cấu trúc rẽ nhánh

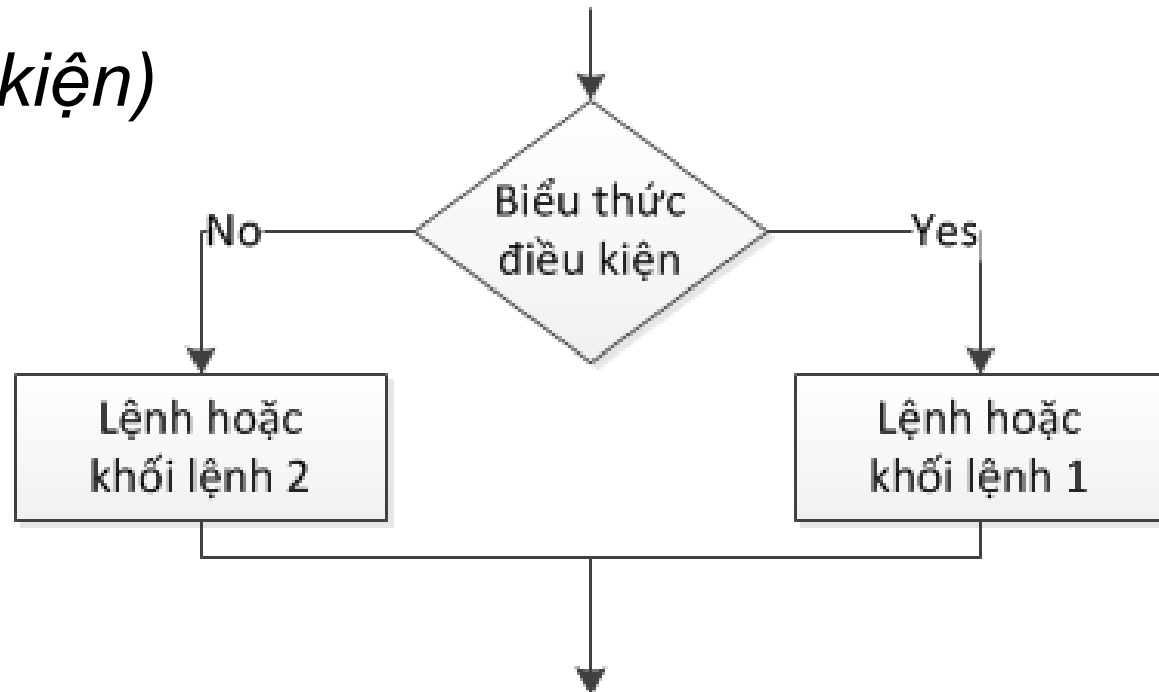
Dạng 2: xét cả hai trường hợp đúng và sai

if (biểu thức điều kiện)

```
{  
  <khối lệnh 1>;  
}
```

else

```
{  
  <khối lệnh 2>;  
}
```


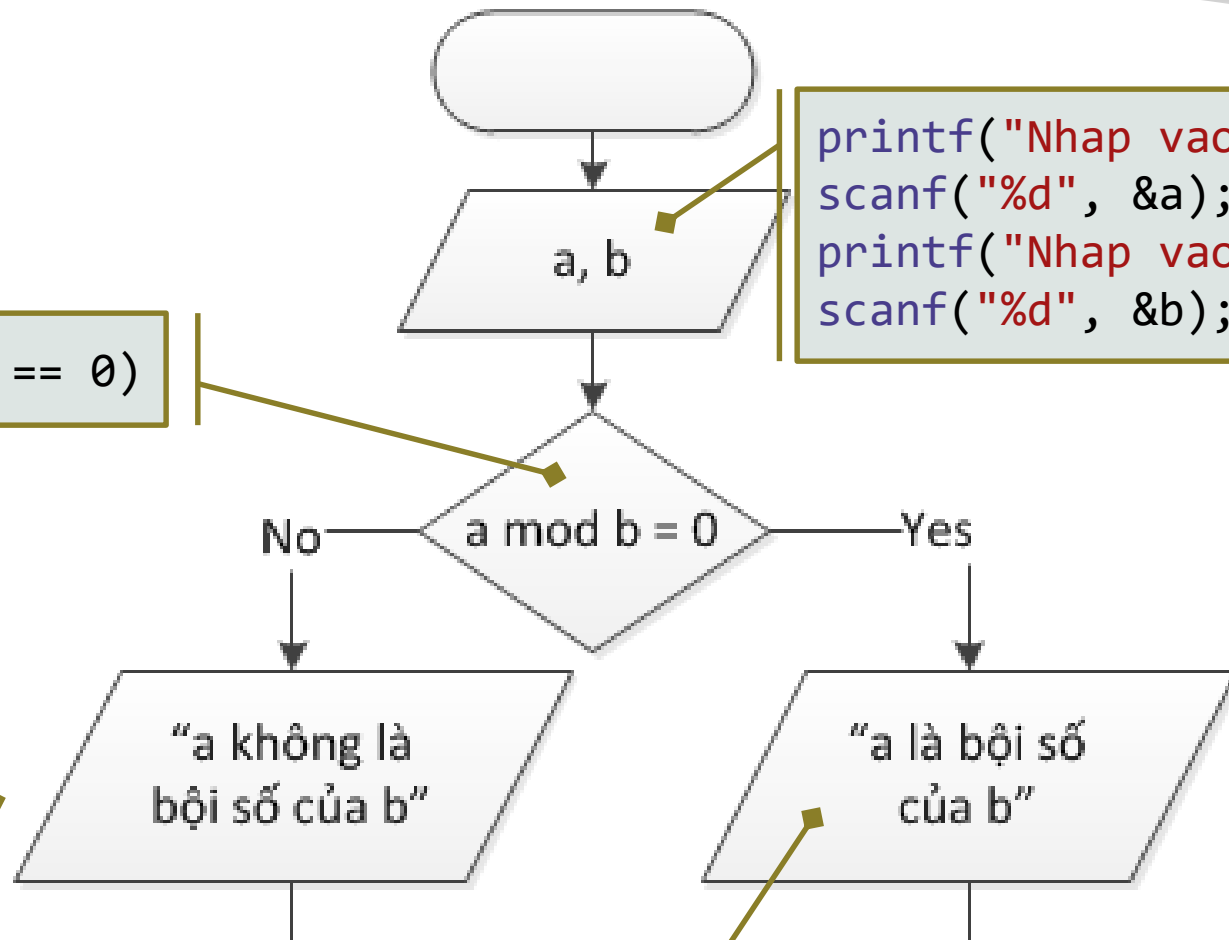
→ Nếu biểu thức điều kiện cho kết quả true thì thực hiện khối lệnh 1, ngược lại thực hiện khối lệnh thứ 2

VD: Nhập vào 2 số nguyên a và b, nếu a là bội số của b thì in “a là bội số của b”, ngược lại in “a không là bội số của b”

`if (a%b == 0)`

```
printf("Nhap vao a: ");  
scanf("%d", &a);  
printf("Nhap vao b : ");  
scanf("%d", &b);
```


“a không là
bội số của b”

“a là bội số
của b”

```
else  
{  
    printf("a khong la boi so cua b");  
}
```

```
printf("a la boi so cua b");
```

2. Cấu trúc rẽ nhánh

Ví dụ: Nhập vào một số nguyên, đưa dòng thông báo nếu là số chẵn?

```
#include <iostream>
using namespace std;
int main()
{
    int a;
    cout<<"Nhập vào một số: "; cin>>a;
    if(a%2==0)
        cout<<a<<" là số chẵn \n";
    else
        cout<<a<<" là số lẻ \n";
    return 0;
}
```

```
Nhập vào một số: 6
6 là số chẵn
Press any key to continue . . .
```

2. Cấu trúc rẽ nhánh

Điều kiện kết hợp:

- Sử dụng các toán tử quan hệ ($>$, $<=$, $>=$, $==$, $!=$)
- Kết hợp với các toán tử logic ($\&\&$, $||$, $!$)

- $0 < x \leq 12$

```
if( x>0 && x<=12 )...
```

- điều kiện a, b, c là cạnh tam giác

```
if((a+b>c) && (a+c>b) && (b+c>a) && (a>0)&&(b>0)&&(c>0))
```

2. Cấu trúc rẽ nhánh

Điều kiện kết hợp:

```
if((n%4 ==0 && n% 100 != 0) || n %400 ==0)
    cout<<"La nam nhuan";
else
    cout<<"Khong la nam nhuan";
```

2. Cấu trúc rẽ nhánh

ĐOẠN LỆNH SAU HIỂN THỊ GÌ RA MÀN HÌNH

1

Khi a có các giá trị sau: 3, 0, -5

```
if(a>0)
    b = 2*a+1;
else
    b= -2*a+1;
cout<<"gia tri b="<<b;
```

2

Khi ch có các giá trị sau: a, A, b

```
if(ch == 'a' || ch == 'b')
    cout<<"Hello!";
else
    cout<<"Goodbye!";
```

2. Cấu trúc rẽ nhánh

CHƯƠNG TRÌNH SAU LÀM GÌ?

```
#include <iostream>
using namespace std;
int main()
{
    int gio; float luong;
    const float tienGio=20;
    cout<<"nhap vao so gio=";
    cin>>gio;
    if(gio>40){
        luong = tienGio * 40 + 1.5*tienGio*(gio-40);
        cout<<"So gio vuot dinh muc="<<gio-40<<endl;
    }
    else
        luong = tienGio* gio;
    cout<<"luong ="<<luong;
}
```

2. Cấu trúc rẽ nhánh

Dạng 3: xét nhiều trường hợp đúng và sai

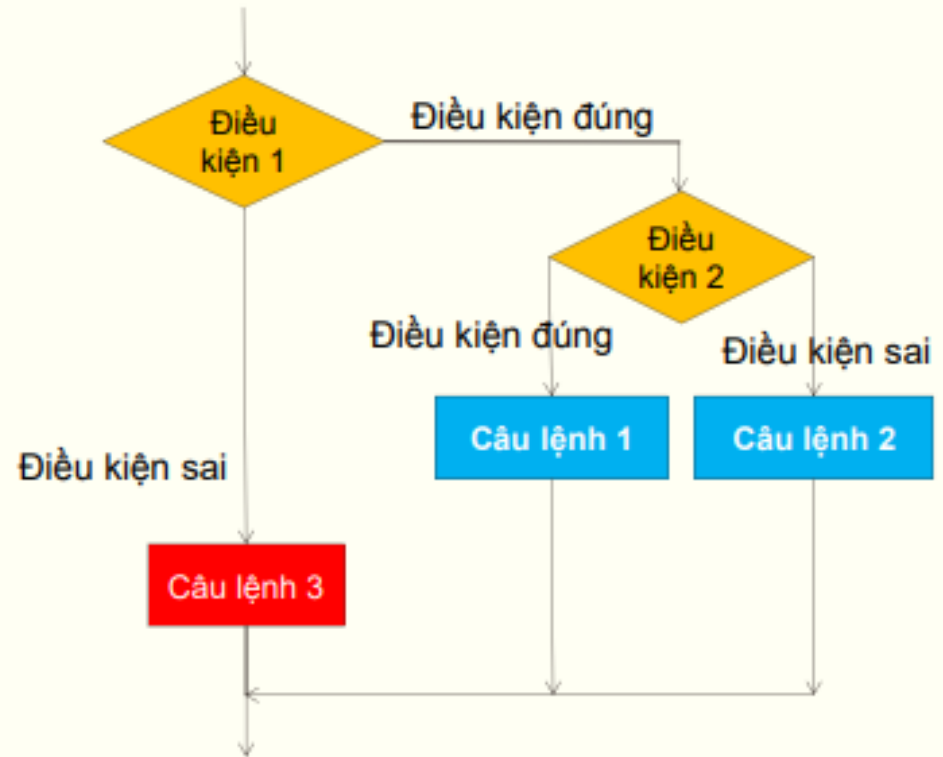
```
if(a==1)
    cout<<"One";
else if (a==2)
    cout<<"Two";
else if (a==3)
    cout<<"Three";
else if (a==4)
    cout<<"Four";
else if (a==5)
    cout<<"Five";
else if (a==6)
    cout<<"Six";
else if (a==7)
    cout<<"Seven";
else if (a==8)
    cout<<"Eight";
else if (a==9)
    cout<<"Nine";
else
    cout<<"";
```

2. Cấu trúc rẽ nhánh

Dạng 3: xét nhiều trường hợp đúng và sai

▪ Cú pháp:

```
if (dieukien1)
{
    if (dieukien2)
        caulenh1
    else
        caulenh2
}
else
    caulenh3
```


2. Cấu trúc rẽ nhánh

Dạng 3: xét nhiều trường hợp đúng và sai

Ví dụ: Giải phương trình bậc nhất $ax+b=0$

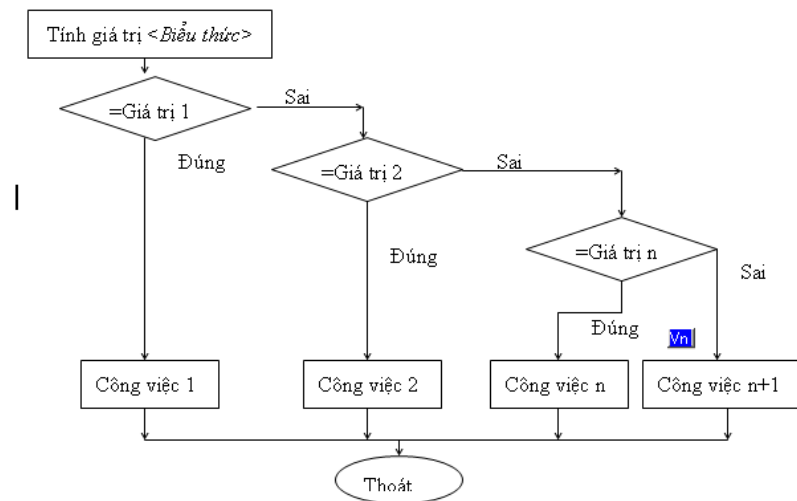
```
#include <iostream>
using namespace std;
int main()
{
    double a, b;
    cout<<"Nhap vao a, b"; cin>>a>>b;
    if(a==0)
    {
        if(b == 0)
            cout<<"Phuong trinh vo so nghiem";
        else
            cout<<"Phuong trinh vo nghiem";
    }
    else
        cout<<"Nghiem cua phuong trinh la: "<<-b/a;
    return 0;
}
```

2. Cấu trúc rẽ nhánh

Giải phương trình bậc hai $ax^2 + bx + c =$

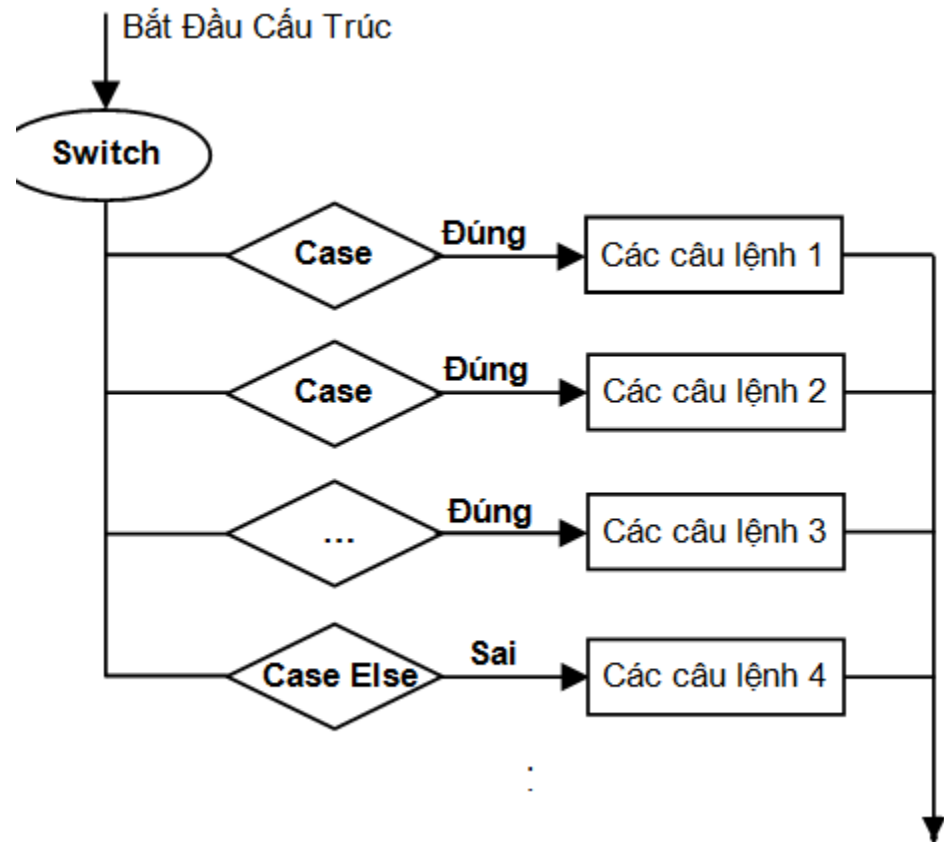
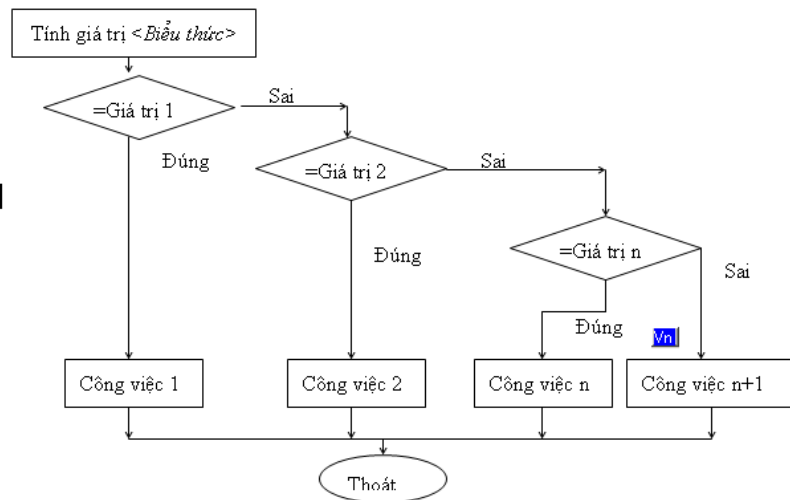
2. Cấu trúc rẽ nhánh

■ CÂU LỆNH switch

2. Cấu trúc rẽ nhánh

■ CÂU LỆNH switch

2. Cấu trúc rẽ nhánh

■ CÂU LỆNH switch

■ Cú pháp:

```
switch(bieuthuc)
{
    case HANG_1:
        cau_lenh_1;
        break;
    case HANG_2:
        cau_lenh_2;
        break;
    case HANG_N:
        cau_lenh_N;
        break;
    default:
        cau_lenh_mac_dinh;
}
```

2. Cấu trúc rẽ nhánh

- Ví dụ:

```
#include <iostream>
using namespace std;
int main()
{
    int a, b;
    cout<<"Nhap vao 2 so a va b:"; cin>>a>>b;
    char c;
    cout<<"Chon phep tinh +,-,*,/:"; cin>>c;
    switch(c)
    {
        case '+':
            cout<<a+b; break;
        case '-':
            cout<<a-b; break;
        case '*':
            cout<<a*b; break;
        case '/':
            cout<<a/b; break;
        default:
            cout<<"Ban da chon khong dung yeu cau!";
    }
}
```

3. Cấu trúc lặp

3. Cấu trúc lặp

- Cấu trúc lặp được dùng để viết chương trình nhằm thực hiện lại một khối câu lệnh cho đến khi gặp một vài điều kiện kết thúc.
  - Chẳng hạn, lặp lại các công việc tính toán cho đến khi người sử dụng nhập vào ký tự từ chối
  - Lặp lại tính toán cho đến khi số lần tính toán đạt được 100

3. Cấu trúc lặp

Trong ngôn ngữ C/C++ có 3 dạng câu lệnh cho cấu trúc lặp

1. Câu lệnh while
2. Lệnh do ... while
3. Lệnh for

3. Cấu trúc lặp

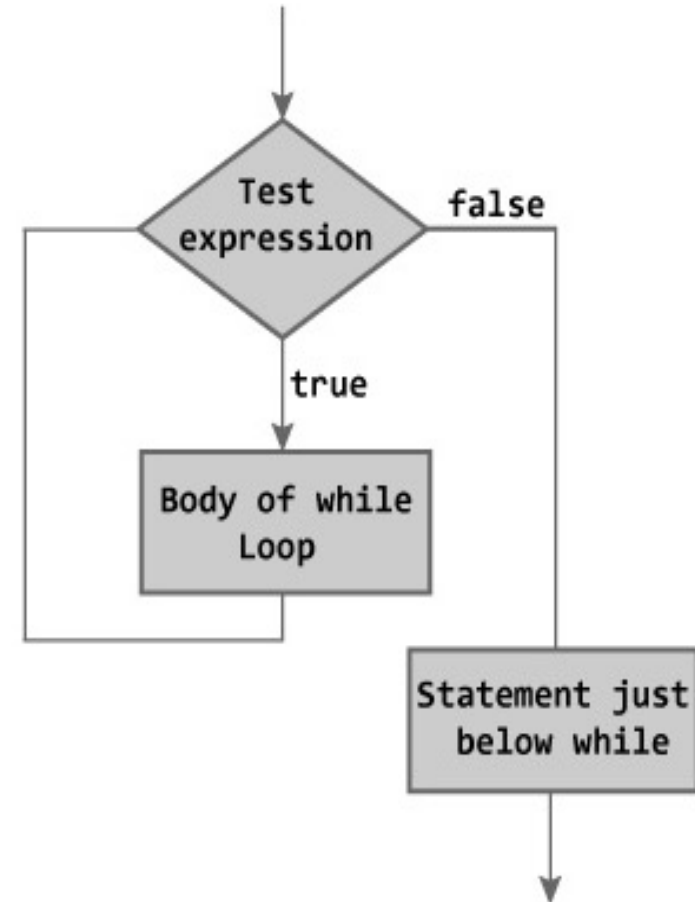
3.1 Lệnh while

- Câu lệnh lặp với điều kiện lặp được kiểm tra trước, chẳng hạn:
  - Trong khi **không** **mệt** thì học về lệnh while trong ngôn ngữ lập trình C/C++
  - Trong khi $n < \text{MAX}$ thì tính toán a_i theo công thức ...

3. Cấu trúc lặp

3.1 Lệnh while

- Lưu đồ của câu lệnh while như bên cạnh.
- Ở đây điều kiện lặp được kiểm tra trước thông qua biến kiểm tra biểu thức (Test expression)
- Nếu đúng, khối các câu lệnh được lặp lại; ngược lại, thoát ra khỏi vòng lặp này

3. Cấu trúc lặp

3.1 Lệnh while

- Cú pháp câu lệnh while như sau:

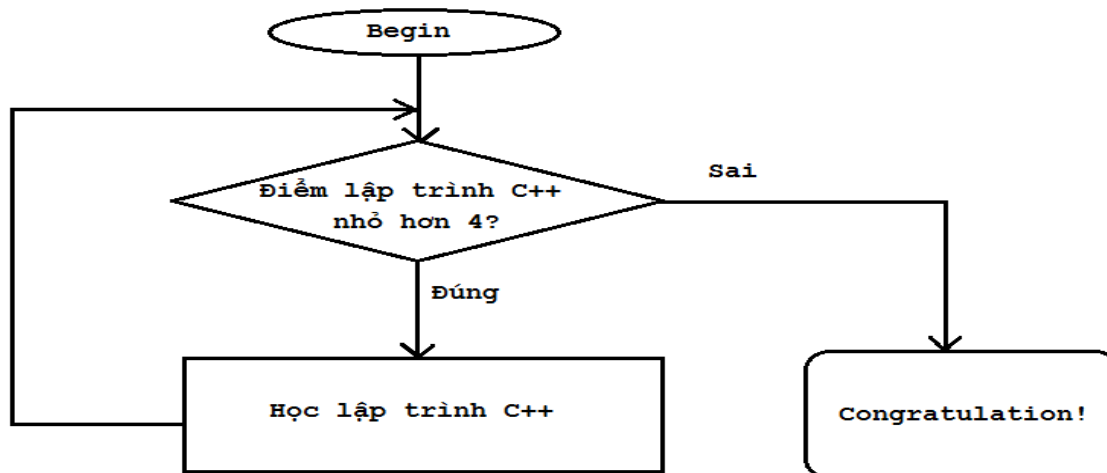
```
while( bieuThuc ){  
    /*các câu lệnh cần thực  
    hiện lặp lại */  
}
```

- Trong câu lệnh này, bieuThuc được kiểm tra trước, nếu giá trị khác không (đúng) thì những câu lệnh trong cặp {,} được thực hiện, sau đó quay trở lại kiểm tra giá trị của bieuThuc.
- Khi giá trị này bằng không (sai) thì lệnh while kết thúc.

3. Cấu trúc lặp

3.1 Lệnh while

Ví dụ: Sinh viên A đăng kí học môn lập trình C++ tại trường đại học, nếu sinh viên A không đủ điểm để qua môn học này thì sinh viên A sẽ phải học lại. Trong trường hợp sinh viên A phải học lại lần thứ 2, chúng ta lại nói rằng nếu sinh viên A không đủ điểm qua môn học này thì sinh viên A phải học lại... Vậy việc sinh viên A học lại là công việc sẽ được lặp đi lặp lại nhiều lần trong khi điều kiện sinh viên A đủ điểm để qua môn vẫn còn sai.

3. Cấu trúc lặp

3.1 Lệnh while

- Ví dụ 2: Viết chương trình nhập vào tuổi cha và tuổi con. sao nhiều năm thì tuổi cha gấp đôi tuổi con

Cha	Con	Số Năm	Cha != Con*2
41	19	0	True
42	20	1	True
43	21	2	True
44	22	3	False

3. Cấu trúc lặp

3.1 Lệnh while

Công việc cần làm:

Số năm = 0

Vòng Lặp{

Số năm ++

Tuổi cha = Tuổi cha + 1

Tuổi con = Tuổi con + 1

Nếu tuổi cha == Tuổi con * 2

Break(Câu lệnh dùng để dừng vòng lặp bất kỳ lúc nào)

}

In ra số năm chính là kết quả mình cần

3. Cấu trúc lặp

3.1 Lệnh while

Ví dụ: Viết chương trình nhập vào số bất kỳ đến khi nhập số âm thì dừng lại

```
int main()
{
    int x = 1;

    while (x >= 0)
    {
        cout<<"Nhap gia tri bat ky, nhap -1 neu muon ngung"<<endl;
        cin>>x;
        if(x== -1)break;
    }

    printf("Chuong trinh hoan tat!\n");

    return 0;
}
```


3. Cấu trúc lặp

3.1 Lệnh while

Ví dụ: Viết chương trình nhập vào số bất kỳ đến khi nhập số âm thì dừng lại

```
int main()
{
    int x = 1;

    while (x >= 0)
    {
        cout<<"Nhap gia tri bat ky, nhap -1 neu muon ngung"<<endl;
        cin>>x;
        if(x== -1) break;
    }

    printf("Chương trình hoàn tat!\n");

    return 0;
}
```

3. Cấu trúc lặp

3.1 Lệnh while

Ví dụ: In các số từ 9 về 0 theo chiều giảm dần. Các số nằm trên 1 dòng.

```
int main()
{
    int n = 10;

    while (n-->0)
    {
        printf("%d ", n);
    }

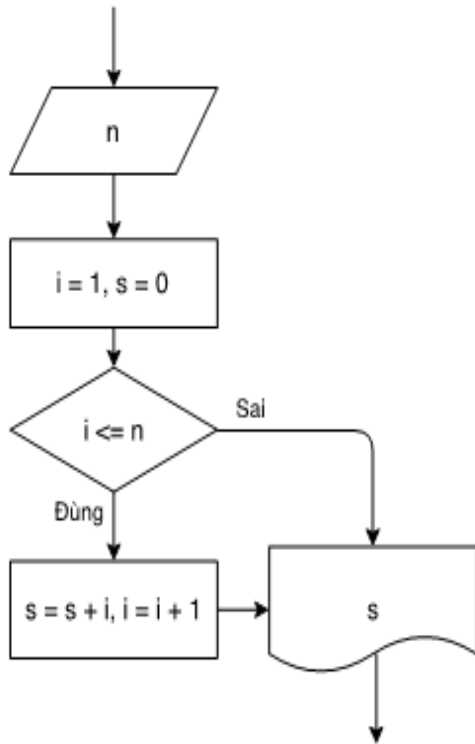
    printf("\n");

    return 0;
}
```

3. Cấu trúc lặp

3.1 Lệnh while

Ví dụ: Tính tổng của các số từ 1 đến n

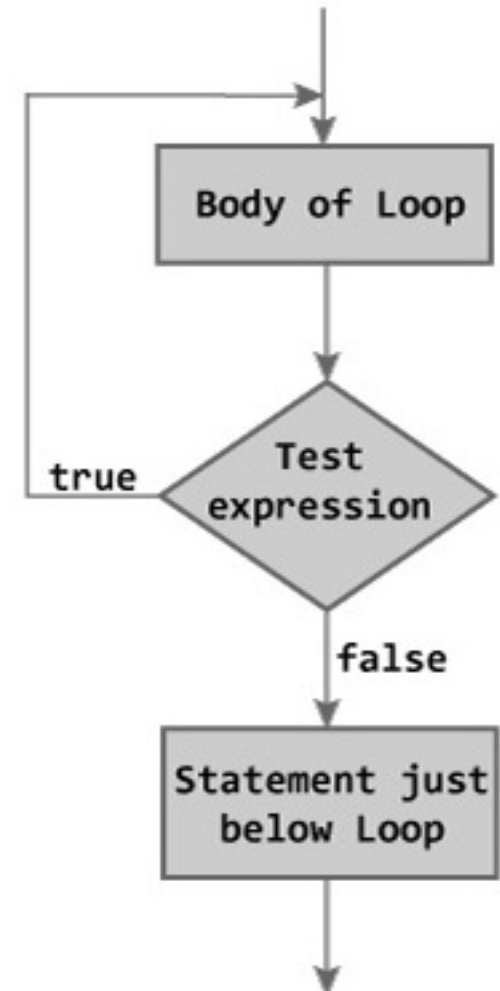


```
int n, i, s = 0;
printf( "Can tinh tong tu 1 den: " );
scanf( "%d", &n );
i = 1;
while ( i <= n ){
    s = s + i;
    i = i + 1;
}
printf( "Tong tu 1 den %d la: %d\n", n, s );
// EXIT_SUCCESS
```

3. Cấu trúc lặp

3.2 Lệnh do...while

- Lệnh do ... while khác lệnh while khi kiểm tra điều kiện lặp
- Điều kiện lặp trong lệnh do ... while được kiểm tra sau
  - Chẳng hạn, học các lệnh lặp trong ngôn ngữ lập trình C/C++ cho đến khi **mệt**.
  - Như vậy, câu lệnh lặp lại được thực hiện ít nhất là 1 lần.

3. Cấu trúc lặp

3.2 Lệnh do...while

- Cú pháp câu lệnh do ... while như sau:

```
do {
```

```
    /*các câu lệnh cần thực
```

```
    hiện lặp lại */
```

```
} while ( bieuThuc );
```

- Trong câu lệnh này, bieuThuc được kiểm tra sau khi thực hiện các câu lệnh lặp, nếu giá trị này bằng không (sai) thì lệnh do ... while kết thúc.

3. Cấu trúc lặp

3.2 Lệnh do...while

Ví dụ: kiểm tra dữ liệu nhập vào có thể là một tháng trong năm hay không

```
#include <iostream.h>

int main()
{
    int month;
    do
    {
        cout<<"Nhap vao 1 thang bat ky tu 1 den 12 trong nam 2018:";
        cin >> month;
    } while (month < 1 || month > 12);

    return 0;
}
```

3. Cấu trúc lặp

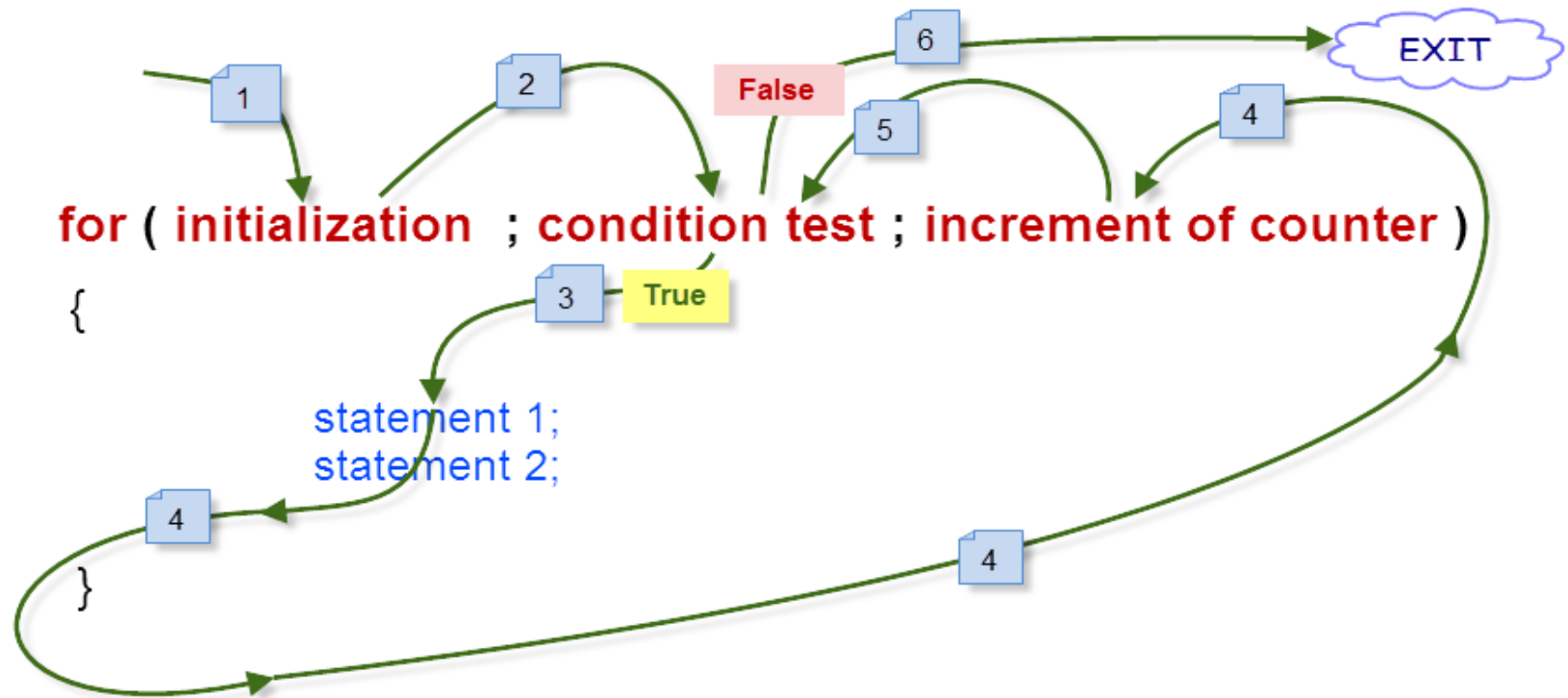
3.3 Lệnh for

- Cú pháp câu lệnh for như sau:

```
for( lenhKhoiDong; bieuThuc; lenhCapNhat ){  
    /*các câu lệnh cần thực  
    hiện lặp lại */  
}
```

3. Cấu trúc lặp

3.3 Lệnh for

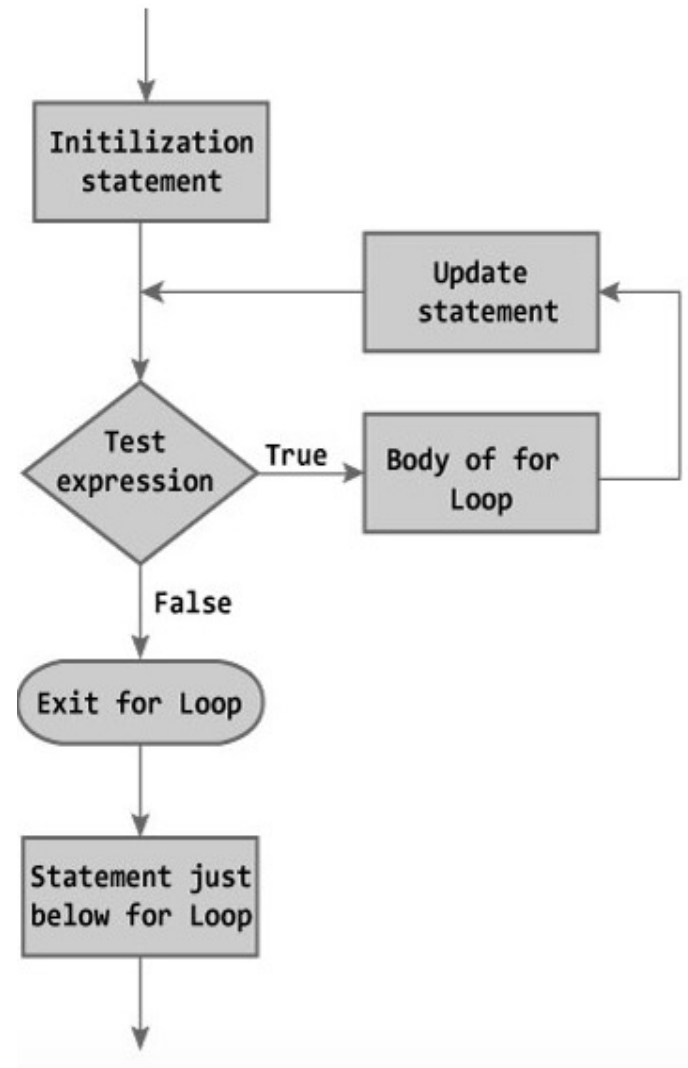

3. Cấu trúc lặp

3.3 Lệnh for

Lưu đồ của for như bên.

Trong đó, Initialization statement là lệnh khởi động, Update statement là lệnh cập nhật

3. Cấu trúc lặp

3.3 Lệnh for

- Tính tổng từ 1 đến n

```
#include <stdio.h>
int main(){
    int n, i, s = 0;
    printf( "Can tinh tong tu 1 den: " );
    scanf( "%d", &n );
    for( i = 1; i <= n; i++ )
        s += i;
    printf( "Tong tu 1 den %d la %d\n", n, s );
    return 0;
}
```

3. Cấu trúc lặp

3.3 Lệnh for

- Tính $n!$


```
#include <stdio.h>
int main(){
    int n, num;
    long long gt;

    printf( "Nhap vao so nguyen n de tinh n!: " );
    scanf( "%d", &n );
    gt = 1; num = n;
    for( gt = 1, num = n; n > 0; --n )
        gt = gt*n;
    printf( "%d! = %ld\n", num, gt );
    return 0;
}
```

3. Cấu trúc lặp

3.4 Lệnh chuyển điều khiển

- Trong ngôn ngữ C/C++, có 3 lệnh chuyển điều khiển, đó là lệnh:
  - ✓ break
  - ✓ continue
  - ✓ goto
- Trong đó lệnh goto được khuyến cáo là ít sử dụng nhất.
- Lưu đồ của goto như hình bên


```
goto label;  
... ..  
... ..  
  
label:  
... ..  
... ..
```

The diagram illustrates the execution of a goto statement. A line from the 'goto label;' statement curves down and then right, ending in an arrow that points to the 'label:' line in the code block below.

3. Cấu trúc lặp

3.4 Lệnh chuyển điều khiển

- **Lệnh break**

- Như đã gặp trong câu lệnh switch ... case, lệnh break dùng để thoát ra khỏi một lệnh nào đó mà không thực hiện các lệnh tiếp theo.
- Chẳng hạn, trong câu lệnh switch ... case như sau:

```
switch ( n ) {  
  case 0:    m++;  
             break;  
  case 1:    m--;  
             break;  
  default:  
             m *= 2;  
}
```

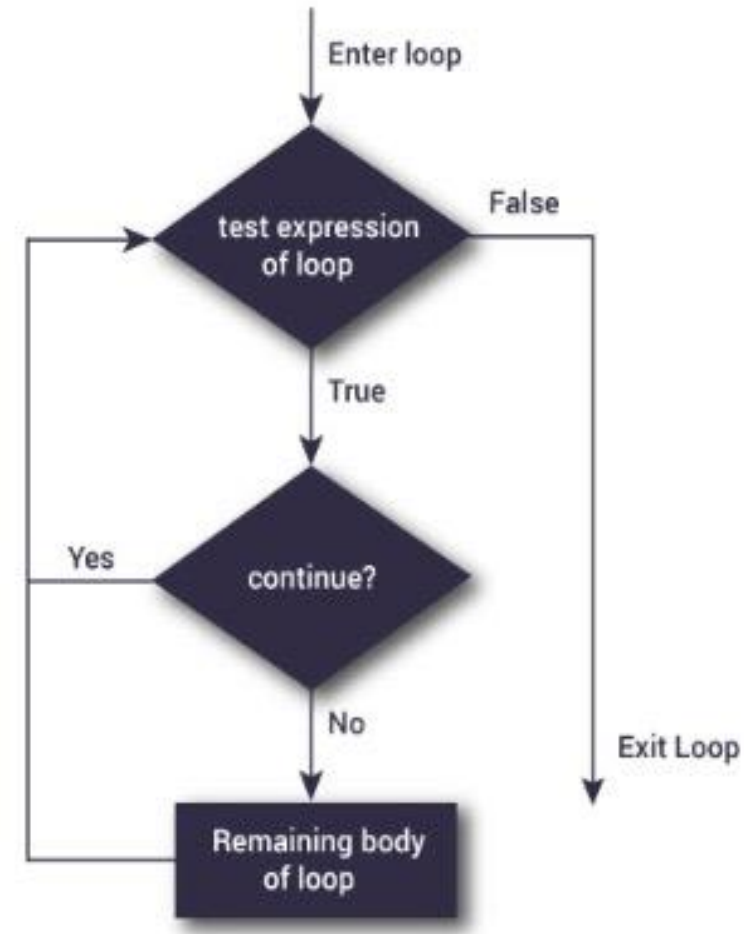
- ▶ Nếu không có lệnh break sau case 0 thì giá trị của m bị trừ 1 bởi câu lệnh m--

3. Cấu trúc lặp

3.4 Lệnh chuyển điều khiển

- **Lệnh continue**

- Nhằm bỏ qua những lệnh còn lại trong 1 lần lặp để quay trở lên lần lặp tiếp theo.
- Lưu đồ của lệnh continue như bên cạnh

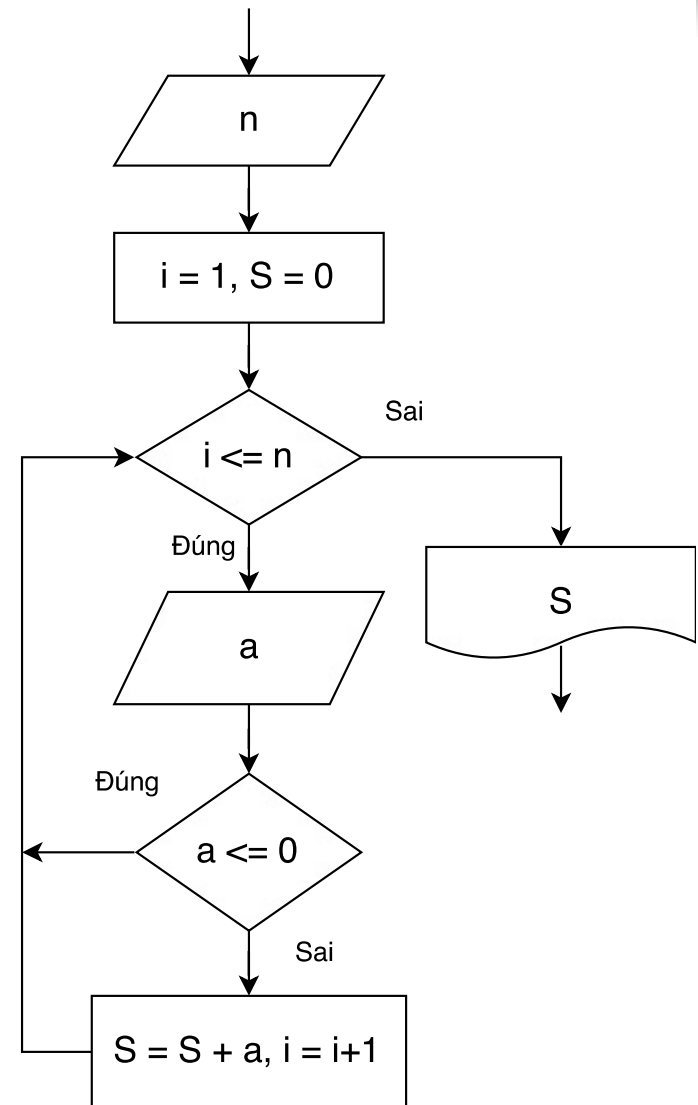

3. Cấu trúc lặp

3.4 Lệnh chuyển điều khiển

Ví dụ: tính tổng các số dương

```
int main() {  
    int n, i = 1;  
    float a, S = 0;  
    printf( "Can tinh tong cua may so: " );  
    scanf( "%d", &n );  
    while ( i <= n ){  
        printf( "Nhap so thu %d: ", i );  
        scanf( "%f", &a );  
        if ( a <= 0 )  
            continue;  
        S += a;  
        i++;  
    }  
    printf( "Tong la: %f\n", S );  
    return 0;  
}
```


Bài tập

1. lập trình tính:

$$S1=1+2+3+4+\dots+n;$$

$$S2=1+1/2+1/3+1/4+\dots+1/n$$

2. Nhập vào số nguyên dương n và in ra màn hình

a/ các số nguyên dương từ 1 đến n

b/ tổng và trung bình cộng của n số nguyên dương này

3. Nhập vào một số tự nhiên N. Hãy cho biết

a) N có bao nhiêu chữ số

b) Tổng các chữ số của N bằng bao nhiêu

Bài tập

4. Nhập vào n số nguyên, tính tổng các số chẵn đã nhập
5. Viết chương trình đếm và in ra số lượng các số nguyên chia hết cho 3 hoặc 7 nằm trong đoạn 1 đến 100.

Bài tập

6. Viết chương trình nhập vào số n và in ra các ước của số n đó.
7. Viết chương trình kiểm tra 1 số có là số nguyên tố không? Số nguyên tố là số nguyên dương có duy nhất 2 ước là 1 và chính nó. Ví dụ số 2, 3, 5, ...
8. Viết chương trình kiểm tra 1 số có là số hoàn hảo không? Số hoàn hảo là số nguyên dương có tổng các ước bằng 2 lần nó. VD số 6 có các ước 1, 2, 3, 6 và tổng $1 + 2 + 3 + 6 = 12$ (bằng 2 lần 6).

Bài tập

9. Viết chương trình tính $S = 1 + 1/2 + 1/3 + \dots + 1/N$
10. Viết chương trình tính tổng bình phương các số lẻ từ 1 đến n.
11. Viết chương trình tính $n!$ biết $n! = 1.2.3.4 \dots n$
12. Viết chương trình tính số thứ n của dãy fibonacci biết dãy $f(n) = f(n-1) + f(n-2)$, $n > 2$ và $f(1) = 1$, $f(2) = 1$.
13. Viết chương trình nhập vào chiều dài, chiều rộng của hình chữ nhật. Vẽ hình chữ nhật dấu sao (*) có kích thước đã nhập